

УДК 330.322.330.34.014.2

Т. О. Зінчук,

*д. е. н., професор, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та європейської інтеграції, Поліський національний університет*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5143-2394>

Т. М. Паламарчук,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та європейської інтеграції, Поліський національний університет*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6622-3109>

Т. В. Усюк,

*к. е. н., доцент, керівник Навчально-наукового центру організації освітнього процесу, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та європейської інтеграції, Поліський національний університет*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1809-0502>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.21.11

ІНВЕСТИВАННЯ В СТАЛИЙ РОЗВИТОК "ЗЕЛЕНОЇ" ЕКОНОМІКИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ІМПЕРАТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

T. Zinchuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of International Economic Relations and European Integration, Polissia National University

T. Palamarchuk,

Ph D in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of International Economic Relations and European Integration, Polissia National University

T. Usiuk,

PhD in Economics,

Head of the Educational and Scientific Centre for the Organization of Educational Process,

Associate Professor of the Department of International Economic Relations and European Integration, Polissia National University

INVESTMENT IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE GREEN ECONOMY: EUROPEAN IMPERATIVES FOR UKRAINE

В науковій статті "зелена" економіка позиціонується як напрям досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) та як основа трансформаційних змін національної економіки в період післявоєнної відбудови та євроінтеграційної перспективи України. Виявлено, що інвестиційну привабливість національної економіки формують "зелені" проєкти, які безпосередньо пов'язані із відновлюваними джерелами енергії, а також такими заходами, як: збереження та економія водних ресурсів, скорочення відходів, контроль за станом атмосферного забруднення, розвиток органічного виробництва, впровадження "зеленого" транспорту та іншими. Зазначено, що проведення екологічних реформ є інструментом "зеленого" фінансування та стратегічним імперативом європейського зеленого курсу. Констатовано, що активізація "зеленого" інвестування в країні можлива за рахунок державної підтримки бізнес-середовища, формування та реалізації механізму діючих нормативно-правових інструментів, інформаційно-управлінського та мотиваційного забезпечення. Обґрунтовано, що співпраця України з Енергетичним європейським та міжнародним співтовариством, успішна адаптація національної кліматично-енергетичної політики до сучасних викликів сприятимуть досягненню стратегічних завдань, забезпечуватимуть сталий розвиток країни, її конкурентоздатність, а також перехід до кліматично нейтральної економіки.

Ukraine continues to implement the key principles of the Concept of Global Sustainable Development consistently and dynamically. These principles are recognized by the international community as the ideology of human development in the twenty-first century. The "green" economy is positioned in the article as a way to achieve the Sustainable Development Goals (SDGs), as well as the foundation for transformational changes in the national economy during Ukraine's post-war reconstruction and the country's European integration prospects. Ukraine's transition to sustainable development is based on taking into account national interests, fulfillment of international commitments, and incorporating innovation. The development of the "green" economy is a crucial tool for advancing the SDGs. It is noted that an essential element of the economic and financial policy for "green" economy development is the introduction of "green" investment. "Green" investment refers to a certain type of investment process that is focused on "green" sectors of the national economy and is aimed at long-term "green" growth. It was found that the investment attractiveness of the national economy is formed by "green" projects that are directly related to renewable energy sources, as well as measures such as water conservation and saving, waste reduction, control of atmospheric pollution, development of organic production, introduction of "green" transport, etc. Environmental reforms are emphasized as a tool of "green" funding and a strategic imperative of the European Green Deal. It is stated that the country can activate "green" investment through state support of the business environment, creation and implementation of the mechanism of effective regulatory and legal instruments, as well as information, management, and motivational assistance. It is substantiated that Ukraine's collaboration with the European and global energy community and successful adaptation of the national climate and energy policy to contemporary challenges will contribute to the achievement of strategic objectives, ensure the country's sustainable development, its competitiveness, and facilitate the transition to a climate-neutral economy.

Ключові слова: сталий розвиток, зелена економіка, інвестиції, зелені інвестиції, екологізація, європейський зелений курс, цілі сталого розвитку, принципи сталого розвитку.

Key words: sustainable development, green economy, investment, green investment, ecologization, European green deal, sustainable development goals, principles of sustainable development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах продовження російської агресії проти України посилюється загроза національній безпеці, особливо в контексті екологічної безпеки, що спричинено масштабами руйнування об'єктів виробничої, зокрема енергетичної, транспортної, портової, складської та соціальної інфраструктури. Дотримання екологічних та техногенно безпечних вимог для життєдіяльності громадян, раціональне природокористування, охорона навколишнього природного середовища та інші заходи зі збереження довкілля і його повоєнного оновлення залежить від багатьох чинників, серед яких ключовими є державна політика і фінансово-інвестиційна підтримка трансформаційних змін розвитку економіки.

Україна поряд з більшістю країн світу долучилася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. На період 2015—2030 рр. в країні започатковано процес адаптації до Цілей сталого розвитку (ЦСР), що закріплено на державному рівні та враховується у процесі формування екологічних програм і програмних документів, а також слугує орієнтиром для майбутнього економічного зростання.

Ідеологія розвитку суспільства у XXI ст. в контексті сталого розвитку формується під впливом масштабності глобальних викликів, зумовлених, насамперед, людською діяльністю і, як наслідок, кліматичними змінами, погіршенням стану здоров'я населення, порушенням збалансованості природних екосистем. Впровадження основ "зеленої" економіки та активізація процесу інвестування в цю галузь можна вважати одним із стратегічних напрямів екологізації, виходячи з досвіду країн-членів ЄС, наративів європейського зеленого курсу, євроінтеграційних перспектив України та світових наукових підходів щодо мінімізації сучасних впливів на довкілля.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Наукові дослідження "зеленого" інвестування в умовах сучасних тенденцій розвитку світової та національної економіки здійснюються багатьма зарубіжними й вітчизняними вченими. Концепції сталого економічного розвитку та базові засади розвитку "зеленої" економіки з точки зору теорії і методології досліджували: В. Аніщенко [1], Г. Дейлі [30], О. Демешок [10], Н. Ковшун Н. та Н. П'ятка [11], Г. Марушевський [12], В. Хаустова та Ш. Омаров [25], В. Трофимова [24]; сутність та особливості інвестування у "зелені" сектори світової в

Рис. 1. Принципи переходу суспільства до сталого розвитку

Джерело: розроблено авторами.

умовах глобальної економіки науково обґрунтували такі вчені, як: Eyraud L., B. Clements, A. Wane [28], P. Мартінез-Овієдо, Д. Медда [33], Н. Волошанюк та О. Береславець [3], Т. Орехова та М. Роздобутко [14]; прикладні аспекти ефективності "зеленого" інвестування розкрито групою вчених: E. Dovala та O. Negulescu [31], R. Heinzel, A. Kraus та J. Zechner [29], Н. Лінденберг [32], Т. Галушкіною [4], Н. Захаркевич [6], О. Зінченко [9], Ю. Орловською, О. Квактун, О. Кахович, К. Дриголою [15], Т. Пімоненко [18], К. Лушиком [19], Є. Прушківською та К. Шевченко [20], Л. Рибіною і А. Адаменко [21], В. Чалою, А. Глущенко, Є. Агарковим [26] та іншими. Однак, проблематичність "зеленого" інвестування в Україні з урахуванням наслідків військової агресії з боку РФ, соціально-економічних, ресурсних, демографічних, гуманітарних та інших глобальних викликів, які набувають перманентного характеру, вимог щодо впровадження європейського зеленого курсу, потребує здійснення подальшого наукового пошуку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті — аналіз інвестиційного профілю "зеленої" економіки на національному рівні і обґрунтування напрямів формування інвестиційної привабливості екологічних заходів у відповідності до ЦСР та європейських імперативів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Альтернативою парадигмі глобального економічного зростання, яка не враховує екологічні небезпеки внаслідок розвитку суспільства за екстенсивною моделлю, є стратегія сталого економічного розвитку. Формування засад концепції сталого розвитку, що визначили глобальні екологічні загрози відбулося на початку 70-х років ХХ ст. Міжнародною спільнотою охорони природи у 1980 р. розроблено "Всесвітня стратегія охорони природи", в якій було зазначено, що розвиток суспільства має відбуватися за умов збереження природного середовища. Саме цей період вважається першим кроком "народження" стратегії сталого розвитку, у якій посилена необхідність зміни відношення людства до стану природного навколишнього середовища через формування нової екологічної свідомості та екологічної етики.

Наступним кроком щодо поширення терміну "сталий розвиток" здійснено у 1987 р. при оголошенні звіту комісії ООН "Наше спільне майбутнє", підготовленого під керівництвом норвезької політичної діячки, прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брунтланд, в якому сталий розвиток розглядався як розвиток суспільства, що задовольняє потреби людства, не зашкоджуючи майбутньому поколінню задовольняти власні потреби. У 1990 р. оприлюднено доповідь "Турбота про Зем-

лю", в розробці якої брали участь Міжнародна спілка охорони природи, Всесвітній фонд дикої природи (WWF) спільно з Програмою ООН з навколишнього середовища (UNEP), що розкриває тлумачення змісту категорії "сталий розвиток" в межах покращення якості життя людини на рівні потенційного обсягу екологічних систем, які забезпечують умови її життєдіяльності [12].

В наукових колах визнається, що засновником інноваційної теорії сталого розвитку вважається провідний вчений з економічних наслідків забруднення довкілля, американський економіст Герман Дейлі, який поряд з іншими рисами визначив "сталий розвиток", як збалансований прогрес цивілізації або окремо взятих країн, регіонів, субрегіонів, коли в процесі інноваційного та інтенсивного їхнього економічного розвитку одночасно і позитивно розв'язується комплекс завдань, пов'язаних зі збереженням довкілля, ліквідації бідності, усунення дискримінації людини, цілих народів, груп населення тощо [30].

Публічні дискусії глобальних екологічних проблем відбувалися у 1992 р. в Ріо-де-Жанейро під час проведення Всесвітньої конференції з навколишнього середовища і розвитку, в якій взяли участь глави держав 179 країн світу. Такі наукові дискусії слугували поштовхом для розробок національних концепцій сталого розвитку. До головних умов переходу суспільства до сталого розвитку є забезпечення головних принципів (рис. 1).

Один із вказаних принципів екологізація економіки містить питання зміни економічної і секторальної політики, трансформації зовнішніх екологічних і соціальних чинників, які пов'язані з надмірною експлуатацією природних ресурсів, забрудненням навколишнього середовища, внутрішніми витратами виробництва та їх впливом на ціноутворення, законодавчого забезпечення інноваційної еколого-економічної політики, проведенням еко-трудової податкової реформи, розвитку органічного сектора та ін. Принцип еко-ресурсної ємності враховує обмеження, що існують при використанні природних ресурсів, зокрема: обмежена здатність біосфери щодо самовідновлення, особливості використання сучасної техніки, питання соціальної організації. Економічний розвиток суспільства не може в цілому існувати без ентропійного потоку ресурсів. Економічна діяльність в повній мірі залежить від наявності джерел вхідної низькоентропійної речовини/енергії, зокрема, джерел,

Таблиця 1. Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів в Україні, млн грн

Рік	Всього	у тому числі:				
		охорона атмосферного повітря та проблеми зміни клімату	очищення зворотних вод	поводження з відходами	захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод	інші заходи
2010	2761,5	1139,9	734,7	475,6	319,9	91,4
2015	7675,6	1422,9	848,9	737,5	388,3	4278,0
2020	13239,6	5595,3	1578,2	2899,8	2554,2	612,1
2021*	13943,2	4719,5	1381,0	3722,4	2716,8	1403,1
2022*	6443,0	1598,4	739,6	2792,3	991,8	320,9

* дані уточнюються.

Джерело: розраховано за даними [16].

що пов'язані з перетворенням потоку сонячної енергії, тобто з відновлюваними ресурсами та джерел, пов'язаних з корисними копалинами Землі, тобто невідновлюваними джерелами. Принцип сталого споживання і виробництва передбачає узгодження вимог суспільства щодо надмірного використання грошових і матеріальних засобів з екологічними можливостями планети стосовно використання енергії і матеріальних ресурсів. Наявність і темпи росту чисельності населення планети безпосередньо пов'язані з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі, який з кожним роком вичерпується. Необхідно задовольнити природні потреби людства та одночасно створювати можливості для реалізації прагнення до забезпеченого життя. Без вирішення цих проблем сталого, довготривалого розвитку суспільства досягти неможливо. Коеволюційний розвиток суспільства та навколишнього середовища передбачає симетричну коеволюцію людства та довкілля, постійну взаємодію, взаємний вплив та адаптацію до викликів. Згідно "парадигми коеволюції" спроможність суспільства до адаптації залишатиметься вагомим, що потребує проведення екологобезпечної політики для збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

ЄС у 2017 р. затвердив Європейський консенсус розвитку як відповідь на прийнятий на період до 2030 р. Порядок денний ООН та ЦСР. Консенсусом передбачено однаковість рішень та межі дій щодо співпраці країн-членів ЄС в межах концепції сталого розвитку. Питання захисту довкілля набувають своєї актуальності та пріоритетності в економічному розвитку кожної країни ЄС, що зумовило розробку базової платформи формування єдиної європейської екологічної стратегії, а саме "Стратегії біорізноманіття ЄС — 2030". Це стратегія економічного зростання, яка спрямована на досягнення рівності і добробуту; ліквідацію бідності та соціальне виключення; інклюзивного та стійкого економічного відновлення, стабільності та зростання; захист навколишнього середовища за рахунок впровадження Європейської Зеленої угоди; здійснення цифрової трансформації тощо [34].

Стратегічною ініціативою ЄС щодо вирішення кліматичних та екологічних проблем слугує Європейський Зелений курсу (ЄЗК). Головною метою ЄЗК є сталий перехід до кліматичної нейтральності країн-членів ЄС на період до 2050 р. за рахунок стимулювання розвитку економіки, покращення здоров'я та якості життя

людей. ЄЗУ містить дорожню карту з певними діями щодо підвищення ефективного використання ресурсів за рахунок переходу до чистої циклічної економіки та зупинення зміни клімату, відновлення втрати біорізноманіття та зменшення забруднення, інструменти фінансування, необхідні інвестиції, роз'яснення по забезпеченню справедливого та інклюзивного переходу. ЄЗУ включає такі сектори економіки, як енергетика, сільське господарство, транспорт, будівництво, а також хімічну, цементну, сталеливарну, ІКТ, текстильну галузі [24].

Концепція сталого розвитку є визначальним вектором в процесі інтеграції екологічних проблем у майбутній економічний та соціальний розвиток ЄС, а також у підвищення обізнаності людства про негативні наслідки на довкілля та суспільство. При цьому необхідним інструментом сприяння сталому розвитку є розвиток "зеленої" економіки [7]. Метою реалізації концепції "зеленої" економіки є досягнення значного прогресу у зв'язку "екологія-економіка", залучення інвестицій у природний капітал, забезпечення населення екологічно безпечними продуктами харчування, вирішення проблем енергетики, землекористування та ефективного управління ресурсами, перехід до інноваційних, ресурсозберігаючих та екологічних технологій, оптимізація ризиків зміни клімату тощо.

Стимулювання впровадження "зелених" проєктів та активний розвиток ринку "зелених" інвестицій є невід'ємними складовими сучасної глобальної економіки. Проведення екологічних реформ на рівні окремих країн повинне бути пов'язане з інструментами "зеленого" фінансування, що визначається стратегічним імперативом ЄЗК.

"Зелене" інвестування передбачає певний тип інвестиційного процесу, що спрямовується в "зелені" сектори національної економіки з метою довготривалого "зеленого" зростання, базується на низькому рівні матеріало- та ресурсомісткості й одночасно високому рівні продуктивності праці, що підтверджується інклюзивністю та створенням нових "зелених" робочих місць [15]. До переваг "зеленого" інвестування слід віднести те, що "зелені" інвестиції сприяють зниженню енергоємності ВВП та мінімізують залежність країни від закупівель енергоносіїв за кордоном, сприяють збільшенню доходів та покращують життя населення, забезпечують належний рівень ефективності виробництва товарів і послуг, послаблюють вплив антропогенного навантаження на довкілля, підвищують якість ресурсоспоживання та ресурсозбереження [10].

Характерними особливостями "зелених" інвестицій є їх екологічне спрямування, а саме:

— гарантія екологічної безпеки; співпраця і підтримка з боку держави, місцевих органів, світової спільноти в цілому, оскільки об'єкт "зелених" інвестицій має узагальнююче для споживачів і користувачів значення;

— завдання, що пов'язані із "зеленим" інвестуванням не можуть бути вирішені окремим економічним суб'єктом, окремим регіоном чи країною самостійно;

— потреба у врахуванні особливостей екосистем або їх окремих складових, здатності до саморегуляції і самовідновлення [1].

Україна поступово залучається до ЄЗК та реалізації концепції розвитку "зеленої" економіки. Зокрема, значні обсяги капітальних інвестицій спрямованих на охорону довкілля в Україні в цілому у 2015 р. порівняно з 2010 р. збільшилась на 49 14,1 млн грн, або в 2,8 рази, у 2020 р. порівняно з 2015 р. відповідно на 5564 млн грн або в 1,7 рази. Тенденція щодо збільшення капітального інвестування на охорону навколишнього середовища спостерігалася у 2021 р. порівняно з попередніми роками, проте у 2022 р. внаслідок військової агресії відбулося суттєве їх зниження (табл. 1).

У складі капітальних інвестицій на довкілля за відповідний період, крім динамічних змін відбулися й структурні зміни (табл. 2). Так, у найбільшу питому вагу переважно пов'язані з проведенням природоохоронних заходів щодо охорони атмосферного повітря та проблем зміни клімату, у 2015 р. спостерігалось збільшення частки інших заходів.

Дослідження розмірів вітчизняного капітального інвестування на охорону довкілля за видами економічної діяльності у 2018—2020 рр. (табл. 3), засвідчує, що найбільшу частку капітальних інвестицій використано у промисловості, зокрема: у переробній промисловості: у 2018 р. — 34,2 %; у 2019 р. — 25,7 %, у 2020 р. — 42,4 %; у добувній промисловості відповідно 17,3%; 13,1 %; 28,4%.

Отже, саме вітчизняні підприємства промислової галузі насамперед повинні взяти безпосередню участь у формуванні засад і розвитку "зеленої" економіки та

Таблиця 2. Структурні зміни капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища в Україні, %

Рік	Вид природоохоронних заходів				
	охорона атмосферного повітря та проблеми зміни клімату	очищення зворотних вод	поводження з відходами	захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод	інші заходи
2010	41,3	26,6	17,2	11,6	3,3
2015	18,5	11,1	9,6	5,1	55,7
2020	42,3	11,9	21,9	19,3	4,6
2021*	33,8	9,9	26,7	19,5	10,1
2022*	24,8	11,5	43,3	15,4	5,0

* дані уточнюються.

Джерело: розраховано за даними [16].

активно залучати "зелені" інвестиції, оскільки виробнича діяльність промислових підприємств в найбільшій мірі здійснює негативний вплив на навколишнє природне середовище.

В Україні існують сприятливі можливості для розширення інвестиційного портфеля за рахунок розвитку "зеленої" економіки. До пріоритетних напрямів "зеленого" інвестування слід віднести, такі, як: відновлювальні джерела енергії (сонячна енергія, вітрова енергія, біоенергетика), збереження та економія водних ресурсів за рахунок використання сучасних очисних споруд, скорочення відходів, контроль атмосферного забруднення (скорочення викидів парникових газів), розвиток органічного виробництва, "зелений" транспорт, рекультивація земель, аквакультура, впровадження інноваційних технологічних процесів, розробка та виробництво нових видів продукції тощо [21].

Таблиця 3. Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності в Україні

Вид економічної діяльності	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2020 р. до 2018 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	(+,-), млн грн	%
Сільське, лісове та рибне господарство	8,9	0,1	5,9	0,04	15,1	0,1	6,2	66,5
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1742,7	17,3	2136,2	13,1	3762,6	28,4	2019,9	2,2 р.
Переробна промисловість	3447,6	34,2	4184,5	25,7	5608,0	42,4	2160,4	162,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2882,2	28,6	7780,2	47,9	1135,6	8,6	-1746,6	39,4
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1008,5	10,1	1239,8	7,6	1149,4	8,7	140,9	114,0
Будівництво	-	-	0,09	0,0	3,4	0,03	-	-
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	10,5	0,1	24,9	0,2	23,3	0,2	12,8	2,2р.
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	168,2	1,7	64,0	0,4	90,1	0,7	-78,1	53,6
Тимчасове розміщення й організація харчування	0,9	0,0	0,21	0,0	-	-	-	-
Інформація та телекомунікації	-	-	-	-	-	-	-	-
Фінансова та страхова діяльність	-	-	-	-	0,2	0,0	-	-
Операції з нерухомим майном	41,9	0,4	218,7	1,3	163,3	1,2	121,4	3,9р.
Професійна, наукова та технічна діяльність	47,9	0,5	77,9	0,5	76,6	0,5	28,7	159,9
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	25,2	0,2	4,1	0,03	285,1	2,2	259,9	11,3р.
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	625,1	6,2	339,2	2,1	614,8	4,6	-10,3	98,4
Освіта	0,005	0,0	0,4	0,0	0,5	0,0	0,5	110,1р.
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	7,6	0,1	7,0	0,04	4,8	0,04	-2,8	62,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	57,0	0,5	172,6	1,1	305,8	2,3	248,8	5,4р.
Надання інших видів послуг	-	-	0,02	0,0	1,0	0,01	1,0	-
Всього	10074,3	100,0	16255,7	100,0	13239,6	100,0	3165,3	131,4

Джерело: розраховано за даними [16].

Дослідження аналітичної інформації щодо проблематики енергоспоживання в Україні на основі відновлюваних джерел свідчить про збільшення загальних обсягів постачання первинної енергії в цілому, в т. ч. гідроенергетики, енергії біопалива та відходів, вітрової та сонячної енергії, а також енергії від відновлюваних джерел (табл. 4). Простежується тенденція збільшення частки постачання енергії від відновлюваних джерел, зокрема з 2,7 % у 2010 р. до 6,6 % у 2020 р.

Серед проблем, що заважають вітчизняним підприємствам і компаніям реалізовувати концепцію розвитку "зеленої" економіки виділяються такі: військові дії на території України, економічні та соціальні проблеми, низький рівень усвідомлення суспільством та економічними суб'єктами переваг КСВ, недостатня привабливість вітчизняного бізнесу для залучення іноземних інвестицій, відсутність ефективної взаємодії роботодавців і найманих працівників тощо. Проте, незважаючи на вагомість проблем, в Україні відмічається визнання перспективності процесу впровадження концепції "зеленої" економіки та її реалізація з урахуванням позитивного досвіду європейських країн та завдяки власному прагненню.

Так, для України слухним є досвід Німеччини, країни, яка однією з перших країн-членів ЄС приєдналася до реалізації концепції "зеленої" економіки та запровадила розвиток енергетичної сфери і відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) з метою переходу до альтернативної енергетики, підвищення її енергоефективності, впроваджує інноваційні та конкурентні за ціною і якістю технології, зокрема забезпечення замкнутого циклу виробництва, що виражене у побудові ефективної системи переробки відходів і використання їх як вторинної сировини. Водночас, позитивним є досвід Великобританії, яка має спрямованість розвитку економіки в напрямі розширення використання ВДЕ, впровадження технологій теплозбереження, використання електролічильників нового покоління за рахунок ефективного залучення фінансових ресурсів держави та підприємств. В Нідерландах з метою побудови стійкої енергетичної системи, що базується на використанні ВДЕ впроваджується система "зеленого" оподаткування [6].

Активізація "зеленого" інвестування є можливою за рахунок впровадження різноманітних фінансових інструментів. У цьому контексті, німецький фахівець Н. Лінденберг розрізняє три категорії таких інструментів, зокрема:

— фінансові інструменти, що містять безпосереднє фінансування "зелених" проєктів — акції, кредити та гранти, кредитні лінії;

— фінансові інструменти, що не містять безпосереднього фінансування та сприяють зменшенню ризиків чи передати знання — це відповідні гарантії або технічна допомога;

— фінансові інструменти для залучення приватних коштів — "зелені" облігації, структуровані фонди [32].

Світовими трендами сучасності є створення та ефективне функціонування спеціалізованих секторів "зеле-

Таблиця 4. Динаміка енергоспоживання в Україні на основі відновлюваних джерел

Рік	Загальне постачання первинної енергії	Гідро енергетика		Енергія біопалива та відходи		Вітрова та сонячна енергія		Загальне постачання енергії від відновлюваних джерел	Частка постачання енергії від відновлюваних джерел
	тис. т н.е.	тис. т н.е.	% до під-сумку	тис. т н.е.	% до під-сумку	тис. т н.е.	% до під-сумку	тис. т н.е.	%
2010	132308	1131	0,9	1476	1,1	4	0,0	2611	2,0
2015	90090	464	0,5	2102	2,3	134	0,1	2700	3,0
2020	86363	650	0,8	4243	4,9	794	0,9	5687	6,6

Джерело: розраховано за даними [16].

них" облігацій на міжнародних біржах та маркування "зелених" облігацій з метою залучення глобальних інвесторів. До головних напрямів застосування "зелених" облігацій відносяться ВДЕ, ефективність використання електроенергії, екологічно чистий транспорт, запобігання забруднення природного середовища, адаптація до змін клімату, водні ресурси та управління стічними водами. Найважливішим елементом, що визначає можливість розвитку "зелених" облігацій, є відповідна система їх верифікації [9]. Впровадження "зелених" інвестицій є можливим при використанні стандартів ІСМА (Міжнародної асоціації ринків капіталу), що мають міжнародне визнання та сприяють ефективному функціонуванню механізмів фінансування "зелених" проєктів, виключенню перешкод, які обумовлені особливостями національних фінансових систем. Міжнародна асоціація ринків капіталу ґрунтується на необхідності впровадження національних методологічних центрів з метою надання консультацій з питань залучення "зелених" та верифікації відповідних стандартів [17].

В Україні процес "зеленого" інвестування у післявоєнний період відбудови необхідно пов'язувати з пріоритетними напрямками розвитку "зеленої" економіки, що охоплює три сектори економіки:

— первинний сектор — пов'язаний із аграрною сферою, з виробництвом органічної продукції та вирощуванням енергетичних культур;

— вторинний сектор — промисловість та будівництво, які потребують залучення "зелених" інвестицій з метою раціонального використання енергоресурсів, здійсненню технологічної модернізації та впровадженні інноваційних технологій переробки відходів;

— третинний сектор є сектором екоінновацій, засобом реалізації засад "зеленої" економіки та передбачає проведення науково-дослідної і дослідно-конструкторських розробок, розробку бізнес-планів і програм, що сприятимуть "озелененню" первинного та вторинного секторів [20].

Згідно Звіту Міжнародного енергетичного агентства (МЕА) для досягнення кліматичних цілей до середини XXI ст. загальний світовий обсяг інвестицій в технології відновлювальної енергії та інфраструктуру до 2030 р. повинен перевищити 4,5 трлн дол. США. Фахівці МЕА зазначили, що у 2022 р. світовий обсяг інвестування в "чисту" енергетику становив 1,4 трлн дол. США, що на 10 % більше у порівнянні з 2021 р., 70 % загального обсягу інвестицій було спрямовано в енергетичний сектор. Проте не зважаючи на зазначені обсяги інвестування 80 % первинної енергетичної суміші припадало на викопне паливо. На думку дослідників МЕА, для того,

щоб ланцюги поставок відповідали цілям нульових викидів на період до 2030 р., необхідно, щоб величина сукупних інвестицій впроваджувалась на рівні 1,2 трлн дол. США, тоді як сучасні обсяги інвестицій становлять приблизно 60 % від потреби. За проведеними розрахунками, з урахуванням періоду часу від прийняття рішення щодо виробництва, більша частина інвестицій повинна впроваджуватись протягом 2023—2025 рр., при цьому величина інвестицій повинна становити в середньому 270 млрд дол. США в рік, що майже в сім разів перевищує середні обсяги інвестування, які спостерігались у 2016—2021 р. [22].

В Україні розроблено проєкт Національного плану дій з розвитку відновлюваної енергетики до 2030 р., при підготовці якого було враховано як існуючий стан відновлюваної енергетики в країні, так і відповідні ключові показники, що визначені вітчизняними державними стратегічними документами, європейськими директивами, враховує узгодженість між національним та європейським законодавством (рис. 2).

Проєктом передбачено стратегічну мету споживання енергії з ВДЕ у 2030 р. на рівні 27 %, що у 3 рази більше порівняно з досягнутим рівнем 2020 р., а саме 9 %. Збільшення частки енергії з ВДЕ згідно проєкту в розрізі секторів передбачає такі показники: у секторі електроенергетики на рівні 25 %, у секторі опалення та охолодження на рівні 35 %, у транспортному секторі на рівні 14 %. Зазначений проєкт містить комплекс заходів, що містять збалансованість розвитку між секторами, значна увага приділяється забезпеченню сталого розвитку об'єктів генерації, заохоченню виробництва "чистих" джерел енергії та енергоефективності, використання енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії, забезпеченню енергонезалежності тощо [2].

Згідно НПД ВЕ на період до 2030 р. за розрахунками Держенергоефективності необхідно залучити інвестиції на рівні 20,61 млрд євро, з яких: потреби електроенергетики становитиме 8,4 млрд євро, потреби теплоенергетики — 11,54 млрд євро, потреби транспорту — 0,67 млрд євро (рис. 3). Зазначені показники виступають як стратегічний орієнтир для їх досягнення, очевидно, що у післявоєнний період відбудеться відповідне коригування. Так, нині відомо, що за час дії воєнно-

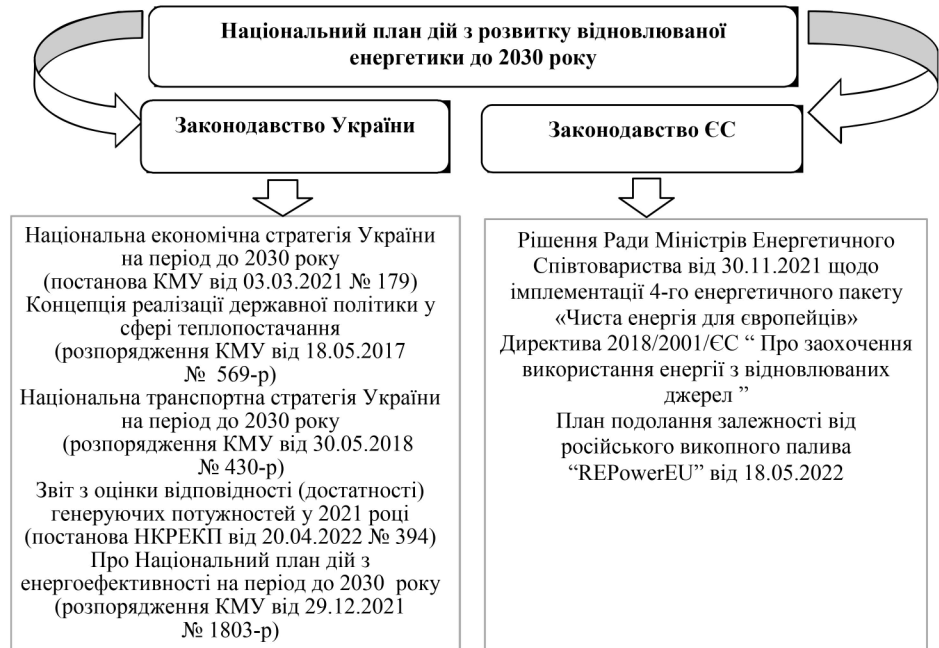

Рис. 2. Узгодженість законодавства між Україною та ЄС при розробці Національного плану дій з розвитку відновлюваної енергетики на період до 2030 р.

Джерело: адаптовано авторами на основі [2].

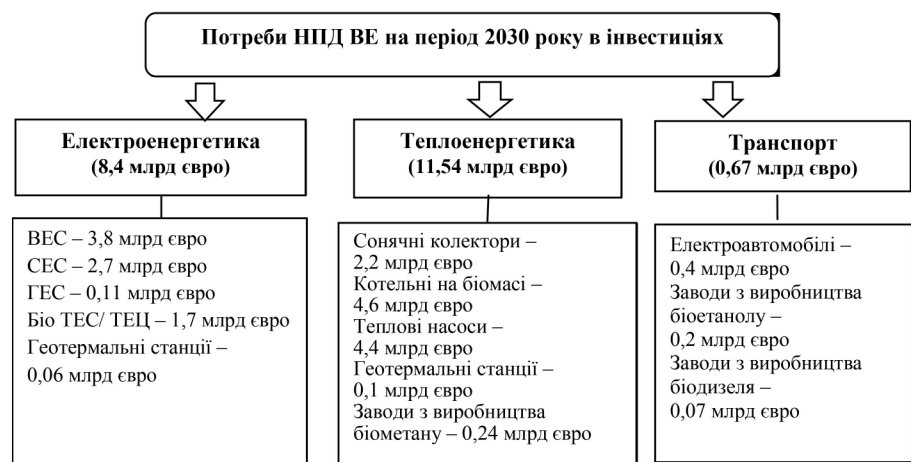

Рис. 3. Обсяги інвестицій НПД ВЕ на період до 2030 р.

Джерело: адаптовано авторами на основі [2].

го стану в Україні згідно з даними Української вітрової енергетичної асоціації обсяги "зеленої" генерації скоротилися на 80 % для ВЕС та на 30 % для СЕС [23].

В Україні створюються відповідні ініціативи для розвитку ВДЕ, серед яких: можливість для отримання "зеленого" тарифу для ВДЕ проєктів, що були встановлені на період їхньої реалізації; запровадження моделі контрактів переможців аукціонів; здійснюється укладання з 1 січня 2025 р. для виробників з ВДЕ прямих фізичних договорів; запровадження дієвих механізмів видачі, обігу, гарантій тощо щодо електричної енергії з ВДЕ.

Відомо, що джерелом фінансування "зелених" інвестицій можуть бути "зелені" та "кліматичні" облігації, оскільки дохід від них використовується винятково для "зеленого" інвестування, зокрема: у чисті/відновлювані джерела енергії, енергетичну ефективність, зниження

рівня забрудненості повітря, ґрунту та води, чистий транспорт, переробку відходів тощо. Важливе значення для України має реалізація європейської програми EU4Environment, в якій передбачається новий проєкт випуску "зелених" облігацій. Проєкт "Екологізація економіки в країнах Східного партнерства ЄС" (EaP GREEN) зосереджується на оновленні "Інвентаризації енергетичних субсидій в країнах Східного партнерства ЄС" та приєднання країн до бази даних державної підтримки вичерпного палива Міжнародного агентства з енергетики країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку [8].

Проєктом передбачається здійснення реформування схем субсидування вичерпного палива, проведення досліджень у напрямі вивчення екологічних, фінансових та соціальних наслідків реформ, а також розробці та впровадженню методології звітування про податкові витрати, що сприятиме підвищенню прозорості "прихованих" енергетичних субсидій. Програма EU4Environment містить питання, що пов'язані з екологізацією державних витрат, оскільки програма допомагає країнам ефективніше використовувати державні ресурси з метою досягнення національних екологічних та кліматичних цілей, а також реалізувати кінцеву мету, яка полягає в поліпшенні добробуту населення цих країн. Програма покликана сприяти підвищенню спроможності державних органів щодо підготовки програм "зелених" державних видатків та відповідним чином формувати витрати в межах середньострокового прогнозу витрат (МТЕФ), конкурувати за державну підтримку та зосереджувати кошти з метою переходу до більш екологічного і сталого розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Концепція сталого розвитку, що розроблялася міжнародним співтовариством та враховує: економічне зростання, соціальний прогрес та охорона навколишнього середовища є визначальною ідеологією розвитку людства у XXI ст. Поряд з іншими країнами-членами ООН, Україна доєдналася та послідовно реалізує глобальні процеси адаптації ЦСР. Перехід України до сталого розвитку ґрунтується на врахуванні національних інтересів, виконанні міжнародних зобов'язань та має інноваційне спрямування. Необхідним інструментом сприяння ЦСР є розвиток "зеленої" економіки. Розробка та реалізація концепції "зеленої" економіки в Україні обумовлена соціально-економічними, екологічними реаліями, здійсненням післявоєнної відбудови країни, ґрунтується на міжнародній співпраці з дотриманням європейських імперативів.

"Зелені" інвестиції є одним з елементів фінансово-економічної політики розвитку "зеленої" економіки. "Зелене" інвестування передбачає певний тип інвестиційного процесу, що спрямовується в "зелені" сектори національної економіки з метою довготривалого "зеленого" зростання, базується на низькому рівні матеріало- та ресурсомісткості й одночасно високому рівні продуктивності праці, що визначається інклюзивністю та створенням нових "зелених" робочих місць. Найбільшу інвестиційну привабливість для України мають "зелені"

проєкти, що пов'язані із ВДЕ (сонячна енергія, вітрова енергія, біоенергетика). До пріоритетних напрямів "зеленого" інвестування слід також віднести: збереження та економія водних ресурсів за рахунок використання сучасних очисних споруд, скорочення відходів, контроль атмосферного забруднення (скорочення викидів парникових газів), розвиток органічного виробництва, "зелений" транспорт, рекультивація земель, аквакультура, реалізація інноваційних технологічних процесів, розробка та виробництво інноваційних продуктів.

Досягнення пріоритетних цілей є можливим завдяки поєднанню різних джерел фінансування, як державних, так і приватних, внутрішніх та міжнародних. Активізація "зеленого" інвестування можлива за рахунок державної підтримки бізнесового середовища у цій сфері діяльності та відповідного законодавчого, інформаційного та мотиваційного забезпечення.

Згідно з проєктом Національного плану дій з розвитку відновлюваної енергетики на період до 2030 року стратегічною метою споживання енергії з ВДЕ в Україні становиме 27 %, що у 3 рази більше порівняно з рівнем 2020 р. За розрахунками Держенергоефективності для реалізації запланованого необхідно залучити інвестиції на рівні 20,61 млрд євро, з яких: потреби електроенергетики становитимуть 8,4 млрд євро, потреби теплоенергетики відповідно 11,54 млрд євро, потреби транспорту відповідно 0,67 млрд євро.

Незважаючи на існуючі виклики і загрози, Україна має шанси для економічного зростання за рахунок реалізації концепції "зеленої" економіки та стати провідною країною щодо залучення "зелених" інвестицій та впровадження "зелених" проєктів. Україна має амбіцію стати кластером "чистих" енергетичних технологій. Стимулювання "зелених" проєктів та активізація розвитку ринку "зелених" інвестицій є найважливішими складовими національної економіки, проведення екологічних реформ повинне бути пов'язане з розвитком інструментів "зеленого" фінансування, що визначаються європейськими імперативами. Нинішні енергетичні трансформації в країнах ЄС є одночасно викликами та можливостями для України, як держави, що встала на європейський шлях розвитку. Співпраця з Енергетичним європейським та міжнародним співтовариством, успішна адаптація кліматично-енергетичної політики України до сучасних реалій сприятимуть досягненню стратегічних завдань, забезпечити сталий розвиток країни, її конкурентоздатність, а також прискорити період переходу до кліматично нейтральної економіки.

Література:

1. Аніщенко В.О. До питання щодо удосконалення теоретико-методологічних засад екологічного інвестування. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 8 (74). С. 175—183.
2. Безус В. Яким має бути розвиток ВДЕ України — Національний план дій до 2030 року. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/21/697267/> (дата звернення 05.09.2023).
3. Волошанюк Н.В., Береславець О.А. Фінансування розвитку "зеленої" економіки в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. Вип. 29. С. 12—17.

4. Галушкіна Т.П. Джерела економічного зростання в умовах моделі "зеленої" економіки. Формування ринкових відносин в Україні. 2013. № 5. С. 71—74.
5. Динаміка розвитку відновлюваної енергетики в Україні та світі. URL : <https://www.mcl.kiev.ua/ukr/dinamika-rozvitku-vidnovlyuvalnoyienergetiki-v-ukrayini-ta-sviti/> (дата звернення 05.08.2023).
6. Захаркевич Н.П. Досвід країн Європейського Союзу у формуванні основ "зеленої" економіки. Університетські наукові записки. 2013. № 2. С. 278—285.
7. "Зелені" інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст: Аналітична доповідь. Центр Разумкова. Київ: Заповіт, 2019. 316 с.
8. Зелені інвестиції та фінанси. URL : <https://www.eu4environment.org/uk/areas-of-work/green-investment-and-finance/> (дата звернення 10.08.2023).
9. Зінченко О.А. Світові тренди "зеленого" інвестування. Економічний простір. 2022. Вип. 177. С. 31—34.
10. Демешок О. Стале господарювання: еколого-економічні проблеми. Економіка природокористування і сталий розвиток. 2021. № 9 (28). С. 6—12.
11. Ковшун Н., П'ятка Н. Методологія дослідження впливу екологічного інвестування на забруднення навколишнього природного середовища. URL : https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/38.pdf (дата звернення 02.08.2023).
12. Марушевський Г.Б. Етика збалансованого розвитку: Монографія. К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2008. 440 с.
13. Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року. URL : <https://saee.gov.ua/uk/content/npdee-2030> (дата звернення 04.09.2023).
14. Орехова Т.В., Роздобутко М.М. Теоретичні аспекти та основи тенденції розвитку "зелених" інвестицій у глобальному вимірі. Економіка і організація управління. 2022. Вип. № 1 (45). С. 39—46.
15. Орловська Ю.В., Квактун. О.О., Кахович О.О., Дригола К.В. Державне управління зеленими інвестиціями як фактор сталого розвитку регіонів. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 16. С. 70—76.
16. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 03.08.2023).
17. Офіційний сайт Міжнародної асоціації ринків капіталу ICMA. URL : <https://www.icmagroup.org> (дата звернення 15.08.2023).
18. Пімоненко Т.В. Детермінанти підвищення ефективності менеджменту зелених інвестицій. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2019. № 1. С. 158—165.
19. Пімоненко Т.В., Лущик К.В. Зелене інвестування: досвід ЄС для України. URL : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/68437> (дата звернення 10.08.2023).
20. Прушківська Є.В., Шевченко Ю.О. Розвиток "зеленої" економіки: національний аспект. Бізнесінформ. 2013. № 3. С. 186—191.
21. Рибіна Л.О., Адаменко А.П. Розвиток "зеленого" інвестування в Україні. URL : <https://repo.snau.edu.ua:8080/xmlui/handle/123456789/8271> (дата звернення 19.08.2023).
22. Світ має інвестувати \$4,5 трильйона в "зелену" енергетику до 2030 року — MEA. URL : <https://esporitic.com.ua/ua/news/svit-maie-investuvati-4-5-trilijona-v-zelenu-energetiku-do-2030-roku-mea/> (дата звернення 20.08.2023).
23. Сучасний стан відновлювальних джерел енергії (ВДЕ). URL : <https://mcl.kiev.ua/suchasnyj-stan-vidnovliuvalnykh-dzherel-enerhii-vde/> (дата звернення 07.08.2023).
24. Трофимова В.В. Концепція сталого розвитку як основа постіндустріальних моделей розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 8. С. 33—37.
25. Хаустова В.Є., Омаров Ш.А. Концепція сталого розвитку як парадигма розвитку суспільства. Проблеми економіки. 2018. № 1 (35). С. 265—273.
26. Чала В.С., Глушенко А.В., Агарков Є.С. Зелені імперативи та чинники розвитку європейських економік. Економічний простір. 2022. Вип. 179. С. 172—175.
27. European Green Deal Investment Plan. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0021>. (дата звернення 22.08.2023).
28. Eyraud L., Clements B., Wane A. Green investment: Trends and determinants. Energy Policy. 2013. Issue 60. P. 852—865.
29. Heinkel R., Kraus A., Zechner J. The Effect of Green Investment on Corporate Behavior. The Journal of Financial and Quantitative Analysis. 2001. Vol. 36. No. 4. P. 431—449.
30. Herman E. Daly. Beyond Growth. The Economics of Sustainable Development. — Boston: Beacon Press, 1996.
31. Dovala E., Negulescu O. A. Model of Green Investments Approach. Procedia Economics and Finance. 2014. Vol. 15. P. 847—852.
32. Kazlauskienė, A. Draskaitė, L. Melnyk. Green Investment Financing Alternatives. Proceedings of the 2017 International Conference "Economic Science for Rural Development", № 46, Jelgava, LLU ESAF, 27—28 April 2017, pp. 250—257. URL : http://lufb.llu.lv/conference/economic_science_rural/2017/Latvia_ESRD_46_2017-250-257.pdf. (дата звернення 02.09.2023).
33. Martinez-Oviedo R., Medda F. Natural capital accounting and finance. Textbook. 2018.
34. Our 2030 Strategy: Mainstreaming the Urgency for Action. URL : <https://www.csreurope.org/2030-strategy> (дата звернення 04.08.2023).

References:

1. Anisichenko, V.O. (2007), "Regarding the issue of improving the theoretical and methodological principles of ecological investing", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 8 (74), pp. 175—183.
2. Bezus, V. (2023), "What should be the development of RES of Ukraine — the National Action Plan until 2030", available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/21/697267/> (Accessed 05.09.2023).
3. Voloshaniuk, N.V. and Bereslavets', O.A. (2020), "Financing the development of the "green economy" in Ukraine", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 29, pp. 12—17.

4. Halushkina, T.P. (2013), "Sources of economic growth under the conditions of the "green" economy model", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 5, pp. 71—74.
5. MCL (2023), "Dynamics of renewable energy development in Ukraine and the world", available at: <https://www.mcl.kiev.ua/ukr/dinamika-rozvitku-vidnovlyuvalnoyienergetiki-v-ukrayini-ta-sviti/> (Accessed 05.08.2023).
6. Zakharkevych, N.P. (2013), "Experience of the countries of the European Union in forming the foundations of the "green" economy", *Universytets'ki naukovy zapysky*, vol. 2, pp. 278—285.
7. Tsentr Razumkova (2019), "Zeleni" investytsii u stalomu rozvytku: svitovyy dosvid ta ukrains'kyj kontekst ["Green" investments in sustainable development: world experience and the Ukrainian context], *Zapovit*, Kyiv, Ukraine.
8. EU4Environment (2023), "Green investment and finance", available at: <https://www.eu4environment.org/uk/areas-of-work/green-investment-and-finance/> (Accessed 10.08.2023).
9. Zinchenko, O.A. (2022), "World trends of "green" investment", *Ekonomichnyj prostir*, vol. 177, pp. 31—34.
10. Demeshok, O. (2021), "Sustainable management: environmental and economic problems", *Ekonomika pryrodokorystuvannia i stalyy rozvytok*, vol. 9 (28), pp. 6—12.
11. Kovshun, N. and P'iatka, N. (2019), "Methodology for the study of the impact of ecological investment on pollution of the natural environment", available at: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/38.pdf (Accessed 02.08.2023).
12. Marushevs'kyj, H.B. (2008), *Etyka zbalansovanoho rozvytku [Ethics of balanced development]*, Tsentr ekolohichnoi osvity ta informatsii, Kyiv, Ukraine.
13. State Agency for Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine (2021), "National action plan on energy efficiency for the period until 2030", available at: <https://saee.gov.ua/uk/content/npdee-2030> (Accessed 04.09.2023).
14. Orekhova, T.V. and Rozdobut'ko, M.M. (2022), "Theoretical aspects and main trends of "green" investment development in the global dimension", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 1 (45), pp. 39—46.
15. Orlovska, Yu. Kvaktun, O. Kakhovich, O. and Dryhola, K. (2021), "Public administration of green investments as a factor of sustainable development of regions", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 16, pp. 70—76.
16. State Statistics Service of Ukraine (2023), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 03.08.2023).
17. ICMA (2023), <https://www.icmagroup.org> (Accessed 15.08.2023).
18. Pimonenko, T.V. (2019), "Determinants of improving the efficiency of green investment management", *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho hirnychoho universytetu*, vol. 1, pp. 158—165.
19. Pimonenko, T.V. and Luschyk, K.V. (2017), "Green investment: EU experience for Ukraine", available at: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/68437> (Accessed 10.08.2023).
20. Prushkivs'ka, Ye.V. and Shevchenko, Yu.O. (2013), "Development of "green" economy: national aspect", *Biznesinform*, vol. 3, pp. 186—191.
21. Rybina, L.O. and Adamenko, A.P. (2020), "Development of "green" investment in Ukraine", available at: <http://repo.snau.edu.ua/handle/123456789/8271> (Accessed 19.08.2023).
22. EcoPolicy (2023), "The world should invest \$4.5 trillion in green energy by 2030 — IEA", available at: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/svit-maie-investuvati-4-5-triljona-v-zelenu-energetiku-do-2030-roku-mea/> (Accessed 20.08.2023).
23. MCL (2023), "Current state of renewable energy sources (RES)", available at: <https://mcl.kiev.ua/suchasnyj-stan-vidnovliuvalnykh-dzherel-enerhii-vde/> (Accessed 07.08.2023).
24. Trofymova, V.V. (2010), "The concept of sustainable development as the basis of post-industrial development models", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 8, pp. 33—37.
25. Khaustova, V.Ye. and Omarov, Sh.A. (2018), "The Concept of Sustainable Development as a Paradigm of Development of Society", *Problemy ekonomiky*, vol. 1 (35), pp. 265—273.
26. Chala, V.S. Hluschenko, A.V. and Aharkov, Ye.S. (2022), "Green imperatives and factors in the development of european economies", *Ekonomichnyj prostir*, vol. 179, pp. 172—175.
27. EC (2020), "European Green Deal Investment Plan", available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0021> (Accessed 22.08.2023).
28. Eyraud, L. Clements, B. and Wane, A. (2013), "Green investment: Trends and determinants", *Energy Policy*, vol. 60, pp. 852—865.
29. Heinkel, R. Kraus, A. and Zechner, J. (2001), "The Effect of Green Investment on Corporate Behavior", *The Journal of Financial and Quantitative Analysis*, vol. 36, no. 4, pp. 431—449.
30. Daly, H.E. and Growth, B. (1996), *The Economics of Sustainable Development*, Beacon Press, Boston, USA.
31. Dovala, E. and Negulescu, O.A. (2014), "Model of Green Investments Approach", *Procedia Economics and Finance*, vol. 15, pp. 847—852.
32. Kazlauskienė, V. Draskaitė, A. and Melnyk, L. (2017), "Green Investment Financing Alternatives", *Proceedings of the 2017 International Conference "Economic Science for Rural Development"*, vol. 46, LLU ESAF, Jelgava, 27-28 April, pp. 250—257, available at: http://llufb.llu.lv/conference/economic_science_rural/2017/Latvia_ESRD_46_2017-250-257.pdf (Accessed 02.09.2023).
33. Martinez-Oviedo, R. and Medda, F. (2018), "Natural capital accounting and finance", available at: <https://www.ukcric.com/media/1862/littlebook-of-natural-capital-accounting-finance.pdf> (Accessed 04.08.2023).
34. CSR Europe (2023), "Our 2030 Strategy: Mainstreaming the Urgency for Action", available at: <https://www.csreurope.org/2030-strategy> (Accessed 04.08.2023).

Стаття надійшла до редакції 19.10.2023 р.